

การมีส่วนร่วมและความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม
Participation and cooperation in environmental management

มนิรัตน์ ชัยยะ¹, วรเดช จันทรศร², เพ็ญศรี ฉรินัง² และ วิพัฒน์ หมั่นการ²
Maneerat Chaiya¹, Voradej Chandarasorn², Pensri Chirinang² and Wiphat Mankan²

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการจัดการภาครัฐ
วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

¹Doctor of Public Administration Program in Public Management Innovation

²College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

E-mail: Maneerat2738@gmail.com

วันที่รับบทความ : 4 มกราคม 2567 , วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 1 : 19 มกราคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 2 : 14 กุมภาพันธ์ 2567

วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 3 : 24 กุมภาพันธ์ 2567

วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 4 : 4 มีนาคม 2567

วันที่ตอบรับการตีพิมพ์ : 29 มีนาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง การมีส่วนร่วมและความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการอภิปรายประเด็นการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม บทความนี้ได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ มาร่วมวิเคราะห์ประกอบด้วยแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อม แนวคิดการมีส่วนร่วม โดยนำแนวคิดต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้กับการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาบ้านเมืองและเทคโนโลยีที่ทันสมัยไม่สามารถจะหยุดนิ่งกับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นได้ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอันดับต้น ๆ ทั้งร่างกายที่ได้รับมลพิษและทางจิตใจ ดังนั้น การมีส่วนร่วมและความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญอันดับแรก ในการเสริมสร้างจิตสำนึกและห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของประเทศ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จึงต้องประสานความร่วมมือกันเพื่อช่วยขับเคลื่อนการปฏิบัติงานในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, ความร่วมมือ, การจัดการสิ่งแวดล้อม

Abstract

Article on participation and cooperation in environmental management It is a discussion of the issue of participation in environmental management. This article reviews various theoretical concepts for analysis. environmental management concept Participation concept. By applying various concepts to environmental management to suit the environment

that changes according to the development of the country and modern technology. We cannot stand still with what is happening. As a result, it results in environmental problems that cause health hazards, both physically and mentally. Therefore, participation and cooperation in environmental management Therefore it is the first important basis. To strengthen the consciousness of loving and cherishing the natural resources and environment of the country. Relevant agencies including the government, private and public sectors Therefore, cooperation must be coordinated to help drive environmental management operations to maximum efficiency.

Keyword: Participation, Cooperation, Environmental Management

บทนำ

ประชากรโลกที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว รวมถึงมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ผลจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากการพัฒนาที่ไม่สมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมทั้งคุณภาพสิ่งแวดล้อม คุณภาพสังคมและคุณภาพชีวิตของผู้คน อีกทั้งการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะมูลฝอย น้ำเน่าเสียจากครัวเรือน การขาดพื้นที่สีเขียว รวมไปถึงโรงงานอุตสาหกรรม ฝุ่นละออง มลพิษทางอากาศและเสียง ล้วนมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้คน ในอดีตที่ผ่านมา ภาครัฐได้มุ่งเน้นการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวโดยขาด ความระมัดระวัง ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายลงอย่างรวดเร็วจนขาด ความสมดุล มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนจนเห็นได้อย่างชัดเจน (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2566)

ประเด็นสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นปัญหาที่ทั่วโลกต่างให้ความสนใจ เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายมากขึ้น เกิดวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภาวะโลกร้อน ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ปัญหามลพิษทางอากาศ ขยะมูลฝอยและน้ำเน่าเสีย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม ทำให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมลดลงและส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) ของประเทศไทยได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวว่า ในปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยกำลังเสื่อมโทรม และกลายเป็นจุดอ่อนในการรักษาพื้นฐานของการผลิต บริการ และการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืน มีการใช้ต้นตอทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากเพื่อการพัฒนา ส่งผลให้เกิดการกร่อนสลายอย่างต่อเนื่อง ป่าได้หมดลง และความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ในขณะที่แสดงความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำในอนาคต การจัดหาพื้นที่มีอยู่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของภาคส่วนต่าง ๆ ได้ ความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดจากการจัดสรรของการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรม ยิ่งไปกว่านั้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้เพิ่มขึ้นพร้อมกับการเติบโตทางเศรษฐกิจและการทำให้กลายเป็นเมือง ปัญหาทั้งหมดเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและเพิ่ม ความเสียหายทางเศรษฐกิจมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม และแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม รวมถึงปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การพัฒนามีความยั่งยืนมากขึ้น ให้

เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างดูแลรักษา และสงวนทรัพยากรให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและรับผิดชอบต่อผลกระทบ การปรับสภาพแวดล้อมทรัพยากรให้ทันสมัยและเป็นระเบียบ

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม : ความสำคัญและความหมาย

การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรที่มากเกินไปส่งผลให้ความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นตามไปด้วย ด้วยเหตุนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีหน้าที่สำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด (เสาวนีย์ เกริกฤกษ์, 2558 : 2) และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความคิดการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การดูแลรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพนั้นส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีเพียงพอต่อความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน และยังเพียงพอต่อความต้องการใช้ของคนรุ่นต่อไปในอนาคตอีกด้วย โดยผู้เขียนจะกล่าวถึงความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อมในทัศนะของนักวิชาการ ดังนี้ โสภารัตน์ จาระสมบัติ (2560 : 2642-2652) ได้ให้ความหมายว่า ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่มนุษย์ได้นำมาใช้ในการดำรงชีวิต และแสวงหาความสะดวกสบาย ส่งผลให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และปัญหามลพิษตามมา สถานการณ์สิ่งแวดล้อมในช่วงหลายปีที่ผ่านมาเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางลบมากขึ้นอย่างชัดเจน ทำให้ในปัจจุบันประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นที่ถูกกล่าวถึงมากขึ้น เนื่องจากมีปรากฏการณ์ที่เป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ขึ้นบ่อยครั้ง ทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรสินจำนวนมหาศาล นอกจากนี้ วินัย วีระพัฒนานนท์ (2540 : 185) ได้ให้ความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อมไว้ว่า เป็นกระบวนการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ โดยการวางแผน ดำเนินงาน ติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้ดีขึ้น แต่ต้องคำนึงถึงการใช้อย่างประหยัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้ให้ได้อย่างยาวนานตลอดไป และเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อมวลมนุษย์และธรรมชาติให้มากที่สุด ทั้งนี้ อัจฉรา นาคอ้าย (2560 : 45-51) ได้ให้ความหมายว่า การดำเนินการต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สิ่งแวดล้อมสามารถเอื้ออำนวยต่อมนุษย์ได้ตลอดไป โดยไม่ขาดแคลนและมีปัญหาใด ๆ

จากความหมายดังกล่าว ผู้เขียนสรุปได้ว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมต้องประยุกต์ใช้ความรู้ทั้งด้านวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ รวมถึงต้องเข้าใจถึงพฤติกรรมหรือนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ของมนุษย์ เพื่อให้เกิดกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ โดยสามารถตอบสนองความต้องการของสิ่งมีชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในอนาคต ต้องมีการวางแผนอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าเหมาะสมและเกิดความยั่งยืนมากที่สุด

แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน

แนวทางการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผิดหลักอนุรักษ์วิทยาก่อให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่า รวมทั้งการเกิดปัญหามลพิษซึ่งเป็นปัญหาระดับโลก ดังนั้นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจึงต้องใช้ศาสตร์ในทุกสาขาที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้ (สุกาญจน์ รัตนเลิศนุสรณ์, 2550 : 56-63) พอสรุปได้ดังนี้ (1) การควบคุมอัตราการเพิ่มของประชากรอย่างเหมาะสม จำนวนประชากรนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติขึ้นในแต่ละประเทศ จากรายงานข้อมูลประชากรของประเทศไทยโดยเอสเคป

(ESCAP) คาดว่าอีก 50 ปีข้างหน้า คือ ในปี พ.ศ. 2590 ประชากรของไทยจะเพิ่มเป็นสองเท่า ได้แก่ 118,792,000 คน ในระดับโลกมีรายงานเรื่อง “สภาพของประชากรโลก ปี ค.ศ. 2001” ของกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (ยูเอ็นเอฟ-พีเอ) เตือนว่า ปี พ.ศ. 2593 ประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นถึง 9,300 ล้านคน จากในปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 7,300 ล้านคน ซึ่งการเพิ่มขึ้นของประชากรเกินขนาดเช่นนี้ จะทำให้การบริโภคเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบนโลกทั้งปัญหาดินเสื่อม มลภาวะทางน้ำและอากาศ น้ำแข็งที่ขั้วโลกละลายและที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติจะถูกภัยพิบัติตามธรรมชาติทำลาย ความต้องการน้ำ อาหารและพลังงานที่มากขึ้น จะเป็นภัยคุกคามต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของมนุษยชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (2) ต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างถูกหลักอนุรักษ์วิทยา หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างสมเหตุสมผล รู้จักการเก็บรักษา สงวน ซ่อมแซม พัฒนา การกำจัด ของเสียและการนำของเสียมาใช้ใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทุกคนในชาติต้องตระหนักถึงบทบาทของตนเอง ด้วยการสร้างจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อมที่ดี กล่าวคือมีการปลูกฝังให้ทุกคนเข้าใจถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักการให้ความรักความเมตตาแก่สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ มีความรู้สึกพอใจและมีความสุข เมื่อเห็นต้นไม้ร่มรื่น มีแม่น้ำลำธารที่ใสสะอาด มีอากาศบริสุทธิ์ให้หายใจ มีดินดีไว้สำหรับการเพาะปลูก และพอใจในการดำเนินชีวิตอย่างพอกินพอใช้ ซึ่งต้องอาศัยการจัดการศึกษาที่ดีให้แก่ประชาชนในประเทศ (3) ต้องร่วมมือกันแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง เพราะการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสังคมและอุตสาหกรรม การดำเนินโครงการใหญ่ ๆ มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น ดังนั้นการพัฒนาใด ๆ ก็ตามต้อง คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นและต้องหาแนวทางแก้ไขไว้ก่อนเสมอตามแนวทางที่เรียกว่า นิเวศพัฒนา (Eco-Development) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ดำเนินการ พัฒนาควบคู่กับการอนุรักษ์ มีตัวอย่างในทางปฏิบัติ ได้แก่ การทำการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA) เมื่อมีการก่อสร้างหรือการทำการกิจกรรมขนาดใหญ่ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การสร้างสนามบิน ท่าเรือพาณิชย์ โรงงานขนาดใหญ่ โรงแรมขนาดใหญ่ เชื้อเพลิง หรือการร่วมมือกันในระดับชุมชน เช่น การปลูกป่าการร่วมกันรณรงค์รักษาความสะอาด เป็นต้น (4) ต้องกำหนดแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ชัดเจน ในการวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติตามศักยภาพของทรัพยากรนั้น ๆ เป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง ก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เป็นลูกโซ่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องต่อกัน ถ้ามีการใช้ผิดพลาดก็อาจจะส่งผลกระทบต่อกัน และที่มีปัญหาในการบริหารสิ่งแวดล้อมมาโดยตลอด อีกอย่างหนึ่งคือ การกำหนดผังเมืองให้ชัดเจน เพื่อแบ่งประเภทการใช้พื้นที่เมืองให้เหมาะสม ตามหลักการนิเวศวิทยาและสุขภาพต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้มักเกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เช่น การออกกฎหมายควบคุม รวมทั้งขาดความร่วมมือจากสังคม เพราะทุกคนมองเห็นผลประโยชน์ระยะสั้นมากกว่าผลประโยชน์ในระยะยาว (5) ต้องใช้มาตรการควบคุมของเสียอย่างจริงจัง เพราะการที่จะต้องใช้เครื่องจักรกลและเทคโนโลยีขั้นสูงในกระบวนการผลิต จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ก่อให้เกิด มลภาวะมากมาย เช่น น้ำเสีย อากาศเสีย ดินเสีย เสียงดัง ดังนั้น หน่วยงานบริหารต่าง ๆ ต้องมีมาตรการควบคุม และตรวจสอบอย่างจริงจังโดยต้องอาศัยทั้งเงินงบประมาณและเทคโนโลยีมาช่วยในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เช่น ควรมีมาตรการกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูลจากอาคารบ้านเรือน ภัตตาคาร ร้านค้า โดยออกกฎหมาย ควบคุมและจัดเก็บค่าใช้จ่ายในการบำบัดของเสียเหล่านั้นจากผู้กระทำ เป็นต้น

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้เขียนสรุปได้ว่าหมายถึง การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน หมายถึง การดำเนินการต่อทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถเอื้ออำนวยให้มวลมนุษยชาติใช้ตลอดไปโดยไม่ขาดแคลนหรือมีปัญหาใด ๆ ทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษา

การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด และการสงวนรักษา หรืออาจจะหมายถึงกระบวนการจัดการ แผนงานหรือกิจกรรมในการจัดสรรและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการในระดับต่าง ๆ ของมนุษย์ และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคือเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการอนุรักษ์ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ประหยัด และก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในประเทศ

สหชัย ชูอักษร (2557 : 159-168) ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลโคกม่วง อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยพบว่า หลังการดำเนินกิจกรรมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความรู้ในการจัดการมูลฝอยโดยรวมอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 82.9 มีทัศนคติในการจัดการมูลฝอยโดยรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับเห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 40.8 มีพฤติกรรมในการจัดการมูลฝอยในชุมชนโดยธนาคาร ชยะรีไซเคิล เมื่อเปรียบเทียบหลังการดำเนินกิจกรรม ความรู้ ทัศนคติ อยู่ในระดับสูงกว่า ก่อนการดำเนินกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ($p < 0.05$) การให้ความรู้เรื่องการจัดการมูลฝอยโดยนำหลักการ 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) เป็นปัจจัยส่งเสริมให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีในการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนและเป็นชุมชนต้นแบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนครบวงจรที่บ้านทุ่งยาว อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุงและมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

เสาวลักษณ์ ศักดิ์สิทธิ์ (2560 : 172-185.) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในจังหวัดปทุมธานี โดยศึกษาถึงสถานการณ์และ ปัญหาด้านขยะมูลฝอยชุมชนในจังหวัดปทุมธานี และวิเคราะห์การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในจังหวัดปทุมธานีและเสนอแนะแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันจังหวัดปทุมธานีมีนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของจังหวัดปทุมธานีสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐ และสามารถแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างสะสมภายในจังหวัดได้สำเร็จ แต่ปัจจุบันยังไม่มีสถานที่กำจัดที่ถูกต้องตามหลักวิชาการภายในจังหวัด ทำให้ต้องขนส่งไปที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นส่วนใหญ่ และจากการ วิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) พบว่า มีจุดแข็ง คือหน่วยงานภาครัฐตอบรับนโยบายจากส่วนกลางและหน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่นมีโครงการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม จุดอ่อน คือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีงบประมาณประจำปีในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน แต่ทำได้ช้าเพราะต้องรองบประมาณจากส่วนกลาง จังหวัดปทุมธานีไม่มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ประชาชนปฏิเสธสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยหากอยู่ในพื้นที่ชุมชนตนเอง โครงการของภาครัฐยังเข้าถึงประชาชนไม่ครบถ้วน ด้านโอกาส คือ นโยบายภาครัฐในทุกระดับสอดคล้องกัน บริษัทเอกชนสนใจลงทุนโครงการโรงไฟฟ้าจากพลังงานขยะ สถานที่กำจัดขยะมูล ฝอยเดิมในจังหวัดสามารถปรับปรุงและเปิดดำเนินการได้ มีพื้นที่เหมาะสมสำหรับสร้างสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแห่งใหม่ มีปริมาณขยะมากเพียงพอสำหรับการลงทุนสร้างโรงไฟฟ้าจากพลังงานขยะ และประชาชนเข้มแข็ง มีความรู้ ความเข้าใจ ต่อรองกับหน่วยงานรัฐได้ ส่วนอุปสรรค คือ ประชาชนไม่เชื่อมั่นภาครัฐในการสร้างสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยในทุกรูปแบบ และมีประชากรแฝงมาก

แนวคิดในการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งมีปัญหาสิ่งแวดล้อม และประชาชนในชุมชนต่างต้องการให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมขึ้นในท้องถิ่นของตน และระดับประเทศ จากการศึกษาข้อมูลพบว่า นโยบายระดับประเทศเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยประเมินจุดแข็ง จุดอ่อนที่จะมาปรับใช้ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้กับหน่วยงานในประเทศได้

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศ ในที่นี้ผู้เขียนได้ศึกษางานวิจัยด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศอิตาลี โดยมีรายละเอียดดังนี้

Yass (2015) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนสำหรับเมือง: ศิลปะและนโยบาย กรณีศึกษาคือเมืองซาโลมานิยาห์ พบว่าการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ดีนั้น เริ่มจากเมืองที่มีการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมในระดับประเทศอย่างเคร่งครัด ประชาชนให้การยอมรับและปฏิบัติตามนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศได้ ส่งผลให้ประเทศนั้น ๆ มีระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีประสิทธิภาพ

คนวงค์ คันธมธูรพจน์ และคณะ (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศและต่างประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร เนเธอร์แลนด์ สวีเดน นอร์เวย์ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น และสาธารณรัฐประชาชนจีน ผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยกำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (scoping stage) ซึ่งเหมือนกับเนเธอร์แลนด์ สวีเดน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยต่างจากแคนาดาและญี่ปุ่นในเรื่องการกำหนดผู้มีส่วนได้เสียเนื่องจากประเทศไทยเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มเข้าร่วมกระบวนการรับฟังความเห็นในขณะที่แคนาดาและญี่ปุ่นกำหนดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการเท่านั้น เข้าร่วมกระบวนการรับฟังความเห็นสำหรับรูปแบบการมีส่วนร่วม พบว่าประเทศไทยกำหนดรูปแบบการรับฟังความเห็นที่เป็นทางการและตายตัวซึ่งต่างจากสวีเดน สหราชอาณาจักรและออสเตรเลีย ส่วนประเด็นเรื่องการเสริมศักยภาพของประชาชนในการมีส่วนร่วมนั้น ประเทศไทยไม่มีการสนับสนุนด้านการเงินและสร้างเสริมศักยภาพให้ประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งต่างจากแคนาดาเพราะรัฐได้จัดตั้งกองทุนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อสนับสนุนให้ผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการเข้าร่วมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประโยชน์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพได้ประโยชน์สูงสุด ในขณะเดียวกันเกิดมลพิษน้อยที่สุดด้วย เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติใช้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต ในบทความนี้ ผู้เขียนสรุปได้ 9 วิธีในอนุรักษ์ทรัพยากร ดังนี้

1. ประหยัดการใช้สิ่งต่าง ๆ ในบ้าน วิธีนี้เป็นวิธีที่ง่ายที่สุดสำหรับทุกคนทั้งในครัวเรือน หรือในระดับองค์กร เราสามารถลดการใช้ (Reduce) หรือประหยัดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยการใช้เท่าที่จำเป็นใช้อย่างคุ้มค่า และกำจัดการใช้ที่ไม่จำเป็นหรือมีแนวโน้มที่จะสูญเปล่า แม้จะดูเป็นเรื่องเล็กน้อยแต่ถ้าทุกคนร่วมมือกันก็สามารถลดการใช้ทรัพยากรได้จำนวนมหาศาล เช่น ลดการใช้น้ำ เปิดใช้เท่าที่จำเป็น ปิดก๊อกน้ำเมื่อไม่ใช้ ลดการใช้ไฟฟ้าด้วยการปรับอุณหภูมิแอร์ให้เหมาะสม เลือกใช้หลอดไฟประหยัด ลดใช้จานพลาสติกใช้ครั้งเดียว แก้วกระดาษ หรือกล่องโฟม เป็นต้น

2. ใช้ซ้ำ สำหรับสิ่งของที่สามารถใช้ซ้ำได้การใช้ซ้ำ (Reuse) คือ การนำสิ่งของที่ยังใช้ได้กลับมาใช้ซ้ำ ซึ่งวิธีนี้จะช่วยลดปริมาณขยะได้จำนวนมาก เพราะสิ่งของบางอย่างสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้มากกว่าหนึ่งครั้ง นอกจากนี้ก่อนที่จะตัดสินใจซื้อสินค้าใหม่ เราควรพิจารณาก่อนว่าของเก่าที่มีอยู่สามารถนำกลับมาใช้อีกครั้งได้หรือไม่ และหลีกเลี่ยงผลิตภัณฑ์ที่ใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง เช่น ใช้ถุงพลาสติกซ้ำ เขียนซ้ำกระดาษหน้าเดียว นำกล่องบรรจุภัณฑ์มาใส่ของหรือดัดแปลงใหม่ เป็นต้น

3. รีไซเคิลวัสดุต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดการรีไซเคิล (Recycle) หรือการนำกลับมาใช้ใหม่ คือการนำสิ่งของที่ไม่สามารถใช้ได้แล้วมาผ่านกระบวนการแปรรูปจนเกิดเป็นของสิ่งใหม่ อย่างไรก็ตามวิธีนี้จำเป็นต้องใช้

พลังงานในการแปรรูป ดังนั้นจึงต้องเอามาใช้เป็นขั้นตอนสุดท้าย ในการรีไซเคิลได้โดยการแยกขยะให้ถูกวิธี เช่น นำกระดาษที่ใช้แล้วมาผ่านกระบวนการรีไซเคิลเพื่อทำเป็นกระดาษแข็ง ขวดแก้ว พลาสติก เป็นต้น

4. ซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุด ถ้าไม่เสียอย่าเพิ่งทิ้ง สิ่งของบางอย่างเมื่อเกิดการชำรุด หากได้รับการซ่อมแซมเพียงเล็กน้อยก็สามารถนำกลับมาใช้ได้ อีก แถมอายุการใช้งานเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งสามารถลดได้ทั้งค่าใช้จ่ายและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วย เช่น การซ่อมแซมรถยนต์ เครื่องปรับอากาศ ไปจนถึงเฟอร์นิเจอร์ในบ้านอย่างโต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น

5. ทดแทนวัสดุที่เป็นมลพิษด้วยของจากธรรมชาติ สิ่งของบางอย่างสร้างมลภาวะให้กับสิ่งแวดล้อมหรือทำให้เกิดการสิ้นเปลือง ซึ่งเราสามารถเปลี่ยนของชนิดอื่นทดแทนได้ นอกจากนี้การปลูกต้นไม้ก็เป็นการทดแทนทรัพยากรที่ถูกใช้ไปอีกรูปแบบหนึ่ง เช่น ใช้ถุงผ้าแทนถุงกระดาษ เตรียมแก้วน้ำของตัวเองแทนที่จะใช้ขวดพลาสติกที่ใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง เป็นต้น

6. ป้องกันไม่ให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ขั้นตอนนี้คือการดูแลไม่ให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย รวมไปถึงควบคุมและป้องกันของเสียให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด ออกกฎหมายมาบังคับใช้เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากร เช่น การเฝ้าระวังการทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลลงแม่น้ำ คูคลอง การจัดทำแนวป้องกันไฟฟ้า เป็นต้น

7. พ้นทรัพยากรที่สูญเสียไปในเหตุการณ์ต่าง ๆ ทรัพยากรธรรมชาติสามารถเสื่อมลงได้จากการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม เกือบเกี่ยวผลผลิตมากเกินไปหรือบ่อขยะเกินไป จนเกิดมลภาวะตามมา เราจะต้องฟื้นฟูทรัพยากรที่ถูกทำลายให้กลับเป็นปกติก่อนจะนำไปใช้ต่อไป ซึ่งขั้นตอนการฟื้นฟูอาจจะกินระยะเวลายาวนานหลายปีเลยทีเดียว เช่น การเข้าร่วมโครงการช่วยปลูกป่า โครงการฟื้นฟูธรรมชาติ เป็นต้น

8. เลือกใช้พลังงานและเทคโนโลยีที่ดีต่อโลก การพัฒนาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นอีกทางเลือกที่ดีหลาย ๆ เทคโนโลยีในปัจจุบันสามารถประหยัดการใช้พลังงานได้ เช่น การใช้หลอดไฟ LED ประหยัดพลังงาน โซลาร์เซลล์ (Solar cell) บ้าน ประหยัดพลังงานควบคุมการเปิด - ปิดไฟผ่านสมาร์ทโฟน เป็นต้น

9. ศึกษาต่อยอดเรื่องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจุบันโลกมีเทคโนโลยีและงานวิจัยเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติอยู่มากมาย ข้อมูลบางอย่างอาจเก่าเกินไปหรือไม่ได้รับการอัปเดต วิธีอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสุดท้าย และสำคัญที่สุดคือ การศึกษาโดยเฉพาะทรัพยากรรอบตัวเรา เมื่อเข้าใจการดำเนินงานความเป็นไปได้และวิธีการจัดการแล้ว ก็จะทำให้เราตระหนัก และสามารถปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อเข้าสู่หนทางแห่งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ดียิ่งขึ้น

จากข้อมูลข้างต้น ผู้เขียนสรุปได้ว่า เพราะวาระธรรมชาติเชื่อมโยงกับทุกชีวิต การที่เราละเลยกับการอนุรักษ์ทรัพยากรจึงเหมือนเป็นการทำร้ายอีกหลายชีวิตในอนาคต ดังนั้นการอนุรักษ์ทรัพยากรจึงเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบในการมีส่วนร่วมและความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมทุกภาคส่วน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม : ความสำคัญและความหมาย

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาประเทศ เศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม ความหมายของการมีส่วนร่วมได้มีนักวิชาการแสดงทัศนะไว้มากมาย ดังนี้ จุฑารัตน์ ชมพันธ์ (2556 : 85-105) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วม เป็นแนวคิดสำคัญที่เป็นที่คาดหวังว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ และสามารถนำประเทศไทยไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต นอกจากนี้ Gustafson and Hertting (2017: 538-549) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกันหรือการเข้ามามีส่วนติดต่อสัมพันธ์กัน เกิดจากความรับผิดชอบที่เหมาะสม

กับพื้นที่ร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมทุกระดับ ทั้งนี้ สมบัติ นามบุรี (2562 : 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม โดยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ

จากความหมายดังกล่าว ผู้เขียนสรุปได้ว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ ติดตามผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมนั้น ซึ่งเป็นการหาทางออกร่วมกัน

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ประเด็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ จะมีหลากหลายรูปแบบและหลากหลายลักษณะ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเสาวคนธ์ เหลืองทองคำ (2558 : 19-29) ได้เสนอลักษณะการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ซึ่งถือว่าสำคัญเพราะถ้าชุมชนไม่สามารถรับรู้ และเข้าใจปัญหาด้วยตนเองแล้ว การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ก็ไม่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลในชุมชนได้ ดังนั้น บุคคลในชุมชนต้องมาทำความเข้าใจและรับรู้ปัญหา เพื่อเป็นประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรม และเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่อไป (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน กล่าวคือ เมื่อบุคคลในชุมชนได้รับรู้และเข้าใจในปัญหาของตนเองแล้ว ก็จำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะวางแผนและการดำเนินกิจกรรม เพื่อหาแนวทางที่จะใช้ในการแก้ปัญหานั้น รวมถึงการคัดเลือกแนวทางที่ดีที่สุด เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาได้ถูกต้องและตรงประเด็นปัญหา (3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างความรู้ถึงความเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับชุมชน ทำให้มองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม และ (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ก็ตามแต่ ถ้าหากบุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการติดตามและประเมินผลแล้ว จะทำให้บุคคลเหล่านั้นได้ทราบถึง ระดับของผลงานที่ตนเองได้ปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงครั้งต่อไป

นอกจากนี้ สุธาวิ กลิ่นอุบล (2562 : 18) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยรวมจะมีขั้นตอนไม่แตกต่างกัน หากจะแตกต่างกันในรายละเอียดส่วนย่อยและเป้าหมายของงานที่ปฏิบัติเป็นหลัก ซึ่งได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้เขียนสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ 4 ด้าน คือ (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าคน ในชุมชนไม่มีบทบาทในการระบุปัญหาและความต้องการของชุมชน กิจกรรมต่าง ๆ ที่ออกมา ก็จะไร้ประโยชน์ เพราะไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชนได้ อีกทั้งสมาชิก ในชุมชนจะมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นทำให้การดำเนินกิจกรรมไม่ประสบผลสำเร็จ (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน เมื่อคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาของชุมชนแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือทุกคนต้องร่วมกันวางแผนการดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการหรือการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง การที่คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะช่วยให้คนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของของชุมชน (3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม เมื่อคนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของของชุมชนแล้ว ผลที่ตามมาคือ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมตามที่วางแผนไว้ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ โดยกิจกรรมทั้งหลายควรจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาจัดกิจกรรมให้

เกิดขึ้น (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ในขั้นตอนนี้จะให้คนในชุมชนประเมินว่า กิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินมาแล้วนั้นประสบผลสำเร็จ สามารถตอบสนองความต้องการหรือได้รับผลประโยชน์อะไรบ้างจากกิจกรรมที่จัดขึ้นมา เพื่อมาเป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ ต่อไป

3. การมีส่วนร่วมและความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โดยหลักการพื้นฐาน องค์กรของรัฐไม่ว่าประเภทใดจะมีสิทธิถือครองกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด การบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน นับเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้เกิด ความยั่งยืนในการพัฒนา การให้อำนาจในการบริหารจัดการชุมชนหรือท้องถิ่นย่อมทำให้การพัฒนา และการแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็น องค์กรที่ทำงานอยู่ในท้องถิ่น และมีความใกล้ชิดกับท้องถิ่นมากที่สุด ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี อำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายกำหนดและมีหน้าที่ที่ควรทำเพื่อคุณภาพ ชีวิตที่ดีของประชาชน ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้ (1) อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้รัฐต้องอนุรักษ์ ป่าไม้ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย (2) อนุรักษ์คุ้มครอง บำรุงรักษา ป่าไม้ บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและ ได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา ๕๗) (3) การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้อื่นดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจ มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษา และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน

ในส่วนของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภารกิจเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยเสนอแนะนโยบายและแผนการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสนับสนุนการจัดการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนติดตามตรวจสอบ มาตรการเงื่อนไข ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของประเทศ และสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนและคุณภาพชีวิตที่ดี

นอกจากนี้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม หน่วยงานรัฐที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักก็คือ กระทรวงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่เกี่ยวกับการสงวน อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน กำหนดแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยเสนอแนะนโยบายและแผนการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมติดตามตรวจสอบผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ ประชาชนส่วนมากยังขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม การที่จะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความสนใจเข้าใจและมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้นั้น จะต้องมีการชักจูงให้เข้ามามีส่วนร่วม ผู้นำในท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะทำให้บุคคลในท้องถิ่น คล้อยตามหรือปฏิบัติตาม ทั้งผู้นำยังเป็นผู้ที่มีอิทธิพลสามารถ ชักจูงหรือบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตาม หรือทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญต่อการดำเนินงานของ องค์กรต่าง ๆ และมีส่วนร่วมในการที่จะส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนหันมาให้ความสนใจและให้ความสำคัญรวมทั้งชักชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่น

จากประเด็นต่าง ๆ ผู้เขียนสรุปได้ว่า ทุกหน่วยงานหรือประชาชนในชุมชนควรที่จะศึกษาแผนดังกล่าว เพื่อจะได้มีความรู้ในการรับมือและมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานด้วย ซึ่งหน่วยงานที่ปฏิบัติงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ควรจะทำการศึกษาข้อมูลและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมือของหน่วยงาน การมีส่วนร่วมและความร่วมมือถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมากในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากมีส่วนร่วมและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนแล้วการจัดการสิ่งแวดล้อมก็มีไม่เรื่องยากอีกต่อไป

4. ปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วม

สภาพแวดล้อมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาบ้านเมืองและเทคโนโลยีที่ทันสมัยไม่สามารถจะหยุดนิ่งกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอันดับต้น ๆ ทั้งร่างกายที่ได้รับมลพิษและทางจิตใจ ซึ่งภาวะความเครียด ทั้งทำให้สุขภาพจิตเสื่อมลง มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาจะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีอากาศบริสุทธิ์อาหารและน้ำสะอาดมีบ้านอยู่อาศัยที่ถูกสุขลักษณะรวมไปถึงบริเวณบ้านที่สะอาด และทำงานในสถานที่ที่ปลอดภัยมีการควบคุมป้องกันมลพิษ และพิชภัยอันตรายจากโรคต่าง ๆ (พระมหาประพนธ์ สิริปัญญา, 2558 : 14) หากมิได้มีการวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างถี่ถ้วนรัดกุมเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจจะทำให้เกิดปัญหาส่งผลกระทบต่อระยะยาวกว่าเกินที่จะแก้ไขได้ ดังนั้นการมีส่วนร่วมและความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดภาวะสุขภาพที่สมบูรณ์ก่อนจะเป็นปัญหาเรื้อรังยากที่จะแก้ไข และการจัดการสิ่งแวดล้อมจะประสบความสำเร็จได้ เมื่อทุกคนให้ความร่วมมือทุกภาคส่วนและตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา ดังนั้นการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อทำให้การพัฒนามีความยั่งยืนมากขึ้น ให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างดูแลรักษา และสงวนทรัพยากรให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพ โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและรับผิดชอบต่อผลกระทบ การปรับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรให้ทันสมัยและเป็นระเบียบ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อชุมชนและประเทศ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้เขียนสรุปได้ว่า จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนในการมีส่วนร่วมและความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม เริ่มต้นจากการปลูกฝังความคิดที่ถูกต้อง ให้ตระหนักถึงปัญหาที่เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงกระจายทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้และเข้าใจ รับรู้เกี่ยวกับปัญหาในวงกว้าง ส่งเสริมรากฐานปลูกฝังจิตสำนึกในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มั่นคงด้วยการให้ข้อมูลความรู้ที่ถูกต้อง ให้เกิดความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม และผลักดันให้เกิดการต่อยอดนำไปใช้จริง ดังนั้น การมีส่วนร่วมและความร่วมมือทุกภาคส่วนในการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญอันดับแรก ในการเสริมสร้างจิตสำนึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ

ดังนั้นในการจัดการสิ่งแวดล้อมจึงมีความร่วมมือของหน่วยงานเป็นกำลังสำคัญ ในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยการปฏิบัติงานเป็นในรูปแบบของการมีส่วนร่วมและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนด้วยทฤษฎีการมีส่วนร่วม

การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นภารกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานหลายหน่วยงาน ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ และพื้นที่ดำเนินงาน ประกอบแนวคิดการการมีส่วนร่วมของประชาชน 3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Public) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วม (Participation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินการพัฒนาช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย (สมลักษณ์ ไชยเสรีฐ, 2549 : 158-164) และแนวคิดกระบวนการส่งเสริมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2546 : 348-387) จึงได้ประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการดำเนินงาน

5. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่กำหนดนโยบาย ควรกำหนดนโยบายที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำมาปฏิบัติได้จริง ควรมีความสอดคล้องกับบริบทและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่ ออกกฎหมาย ควรกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจน และเมื่อเกิดการกระทำที่ผิดต่อกฎหมาย เจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ลงโทษต้องปฏิบัติตามบทลงโทษอย่างเคร่งครัด ไม่มีการผ่อนโทษหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอย่างทั่วถึง รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอต่อความจำเป็นของแต่ละท้องถิ่นในการจัดการสิ่งแวดล้อม หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนการดำเนินงานการมีส่วนร่วมและความร่วมมือแต่ละท้องถิ่นเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่เป็นประโยชน์และเชื่อมโยงกันได้อย่างเป็นรูปธรรม

สำหรับภาคเอกชน สถานประกอบการ องค์กรธุรกิจรวมถึงหน่วยงานเอกชนทุกแห่ง ควรมีนโยบายที่ชัดเจนเรื่องการใช้วัสดุหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีนโยบายเรื่องการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง และ องค์กรธุรกิจรวมถึงหน่วยงานเอกชนทุกแห่ง ควรให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการจัดการสิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่นกำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในองค์กร ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อมให้ชัดเจน ติดตามหรือคิดค้นนวัตกรรมและพัฒนาเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม เมื่อเห็นว่าเทคโนโลยีนั้นมีประโยชน์ต่อท้องถิ่น ควรให้การสนับสนุนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในด้านสิ่งแวดล้อม

ในส่วนของภาคประชาชน ต้องตระหนักอยู่เสมอว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่น เป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติที่มีร่วมกัน ต้องหวงแหนและช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตน ประชาชนต้องให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการดำเนินงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม เพราะประชาชนคือผู้ที่

รู้จักพื้นที่นั้น ๆ ดีที่สุด ประชาชนต้องรู้จักเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ โดยเตรียมพร้อมรับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมจากหน่วยงานภาครัฐ และพร้อมเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ท้องถิ่นอื่นที่ยังขาดความรู้ ต้องช่วยกันสร้างและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองด้วยความภาคภูมิใจ ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องทำความเข้าใจกับประชาชน และชุมชนในพื้นที่ให้เกิดความเข้าใจในรูปแบบและแนวทางการพัฒนาให้ตรงกัน ตลอดจนมีการประชาสัมพันธ์เพื่อกระตุ้นให้ ประชาชนในท้องถิ่นเล็งเห็นถึงความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วม โดยใช้แรงจูงใจทางด้านสุขอนามัยและเศรษฐกิจ เพราะประชาชนและชุมชนเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง โดยกระทำการรณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากขึ้น ควรเปิดโอกาสให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาปฏิบัติ งานในกิจกรรมที่ดำเนินงานในชุมชน สามารถนำไปเป็น แนวทางในการปรับปรุงและส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ท้ายที่สุดนี้ หากข้อเสนอแนะเหล่านี้มีการนำมาปรับปรุงแก้ไขในทางปฏิบัติ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขมากขึ้น ซึ่งจะทำให้กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ โดยสามารถตอบสนองความต้องการของสิ่งมีชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในอนาคต และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา คือเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการอนุรักษ์ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ประหยัด และก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ดังนั้น การมีส่วนร่วมและความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญอันดับแรก ในการเสริมสร้างจิตสำนึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จึงต้องประสานความร่วมมือกันเพื่อช่วยขับเคลื่อนการปฏิบัติงานในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดให้มีความยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คนางค์ คันธมธูรพจน์ และคณะ. (2561). เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศไทยและต่างประเทศ. วารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ 10 ฉบับที่ 1, 108.
- จุฑารัตน์ ชมพันธ์. (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจในโครงการพัฒนา. วารสารการ จัดการสิ่งแวดล้อม, 9(1), 85-105.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2546). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. โครงการเสริมสร้าง ความรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.). กรุงเทพฯ. หน้า 348-387
- พระมหาประพนธ์ สิริปัญญา. (2558). วิถีพุทธ : วิถีรักษ์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง. หน้า 14.
- วินัย วีระพัฒนานนท์ และคณะ. (2540). สิ่งแวดล้อมศึกษาของกลุ่มประเทศอาเซียน-อินโดจีน. นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. หน้า 185.
- สมบัติ นามบุรี. (2562). ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์. วารสารวิจัยวิชาการ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1(5).
- สมลักษณา ไชยเสริฐ. (2549). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในคณะกรรมการ ตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจสถานีตำรวจนครบาล. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวน

- ดุสิต. หน้า 158-164.
- สหชัย ชูอักษร. (2557). การบริหารจัดการมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลโคกม่วง อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง (การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา. หน้า 159-168
- สุกาญจน์ รัตนเลิศสุพรรณ. (2550). หลักการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน. สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น). หน้า 56-63.
- สุธาวี กลิ่นอุบล. (2562). การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง บ้านห้วยเขาจีน ตำบลห้วยยางโพน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี. สาขาวิชาพัฒนศึกษา ระดับปริญญาตรีบัณฑิต ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. หน้า 18.
- เสาวคนธ์ เหลืองทองคำ, และเสรี วงษ์มณฑา. (2558) ลักษณะของการมีส่วนร่วม. วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต. 11(1), หน้า 19-29.
- เสาวนีย์ เกริกฤทธิ์. (2558). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. หน้า 2
- เสาวลักษณ์ ศักดิ์สิทธิ์. (2560). แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในจังหวัดปทุมธานี (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ. หน้า 172-185.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570). สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2566). จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร. สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม จาก https://www.idahopress.com/ralos/how-a-surging-population-impacts-the-environment/article_e4fc7f1c-c2a3-11ed-a1bb-0b71d3646b5f.html
- โสภารัตน์ จาระสมบัติ. (2560). แนวทางออกแบบรีสอร์ทที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม. Viridian E-journal, Silpakorn University, 10(3), 2642-2652.
- อัจฉรา นาคอ้าย. (2560). การจัดการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. หน้า 45-51.
- Gustafon and Hertting. (2017) Understanding Participatory Governance: An Analysis of Participants' Motives for Participation. American Review of Public Administration 47(5): 538-549.
- Yass, B. A. R. (2015). The sustainable environmental management for the city: Art and policy the case study is Salaimaniyah City.